

Az emigráció a titkosszolgálat hálójában Az intézményesült hírszerzőrendszer és a hálózat hálója: a Magyarok Világszövetsége

---

Jogosan tehetjük fel azt a kérdést, hogy miért volt ennyire kiemelten fontos a diktatúra számára az emigráns szervezetek és azok vezetőinek a megfigyelése. A választ Baráth Magdolna tanulmányában¹ találhatjuk meg: a magyar államvédelmi szervek számára a nyugati magyar emigráció megfigyelése már a megalakulásuktól kezdve kiemelt feladatnak számított. A Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályán 1946-ban a II. osztály foglalkozott a magyar emigráció megfigyelésével, majd különféle átszervezések következményeként 1951-ben az Államvédelmi Hatóság főosztálya kapta feladatát a határokon túli hírszerzést. A VIII. főosztály egy emigrációs hírszerző osztállyal rendelkezett. Farkas Vladimír² kijelentette: „fő feladatunk az offenzív állambiztonsági tevékenység folytatása külföldön. Be kell épülnünk azokba az ellenséges politikai, állami és felderítő központokba, illetve olyan magyar emigráns szervezetekbe, amelyek aktív részesei a Magyar Népköztársaság elleni titkos háborúnak”³.

Az ÁVH 1953-ban betagozódott a Belügyminisztériumba, a hírszerzés – a II. főosztály elnevezéssel – kiemelt és önálló maradt. Piros László belügyminiszterként külön rendelkezett⁴ az operatív-hálózati munka nyugati emigrációra történő kiterjesztéséről, hogy a Magyarország ellen tevékenykedő szervezetekbe nagyobb arányban és főleg alaposabban épüljenek be a kitelepített ügynökök⁵. A forradalom után szinte teljesen előről kellett kezdeni a hírszerzés megszervezését, ugyanis számos ügynök „kiszállt”, és nem lépett kapcsolatba a tartójával, ezáltal „a kapcsolat megszakadt” – ahogyan a hivatalos állambiztonsági dokumentáció megjegyezte –, vagyis disszidált, és nem tért vissza Magyarországra, vagy dekonspirálódott a forradalom idején, és nem lehetett többé ügynökként alkalmazni. Emiatt a Belügyminisztérium II. Politikai Nyomozó Főosztályán belül a 3. osztály szervezte újjá a hírszerzéssel foglalkozó részleget, és elkezdte a megmaradt ügynökökkel a hivatalos kapcsolatfelvételt.

Az államvédelmi szervek vezetői a forradalom előtt veszedelmes ellenségnek tekintették a katonai emigráció szervezeteit és vezetőit. Fő feladatuk azt határozták meg, hogy megakadályozzák egy jól szervezett egységes emigráns tömb kialakulását. Veszélyesnek ítélték az egykori horthysta közigazgatás tagjait, s mindent megpróbáltak megtenni, hogy ne jöhessenek össze a magyarországi rendszerrel szemben álló és a korábbi fasizmust is elutasító egykori katonai és civil csoportokkal. Az egyik jól bevált bomlasztási módszer az emigráció vezető személyiségeinek a módszeres lejáratása volt. Ehhez a belső bomlasztás-hoz hatékonyan használták fel a már meglévő egymás közötti ellentéteket. A lejáratásnál nem riadtak vissza attól a jól bevált módszertől, hogy az érintettek múltját a saját szemszövegükből dolgozzák fel, s ezáltal kompromittálják a köztisztletnek örvendő személyeket⁶. Emiatt olyan ügynököket szerveztek be zsarolással és egyéb módon, akik a saját foglalkozási területükön ismert és elismert – már 1945 előtt is hiteles – személyiségek voltak.

(Az emigrációs értelmiség megfigyelése) Az 1956-os forradalom előtt alakult emigráns szervezetek egy része katonai jellegű volt, de 1956 után a Magyarországról elmenekültek miatt az emigrációban nemcsak a politikai, hanem a kulturális élet is felpetzdült.

Ennek a társadalmi pezsgésnek lett kézzelfogható eredménye a Magyar Írók Szövetsége Külföldön (MISZK), amely 1957. március 15. és 17. között a Londonban üléselő emigráns Magyar Írók Kongresszusa alkalmával alakult meg, melyet a PEN Club is támogatótt. Ignótus Pál került a szervezet élére, ami nem történt véletlenül, hiszen ismertsége és elismertsége nem csak a magyar körökben volt jelen. A MISZK a Ford Alapítványon keresztül a párizsi székhelyű Congress for Cultural Freedom elnevezésű amerikai szervezet pártfogásával működött, amely mögött a CIA támogatása állt⁸. Francia elnevezése: Congrès pour la Liberté de la Culture, a CIA fedőszerveként a *Magyar Műhely* is a szerv finanszírozta „azzal a feladattal, hogy »hid«-at játsszék a magyar emigráció és az anyaország között.”⁹ A CIA háttérben állását a londoni rezidentúra jelentése¹⁰ támasztja alá, ugyanis a Ford Alapítvány a keleti országok „volt kommunista értelmiségét támogatja – elsősorban az írókat – azt az elvet vallva, hogy a betyárból lesz a legjobb pandúr”¹¹. Ezáltal, vagyis ebből a támogatásból járhatott – többek között – Párizsban a *Magyar Műhely*nél: Nagy László, Szécsi Margit, Csoóri Sándor, Weöres Sándor, Károlyi Amy, Kormos István, Lengyel Balázs, Nemes Nagy Ágnes. Szőnyi Tamás írta monumentális összefoglaló munkájában: „Pálóczi-Horváth Györgyöt és Ignótus Pált bízták meg egy emigráns írószövetség és folyóirat létrehozásával.”¹² Ignótus és Pálóczi-Horváth mellett a szervezet vezetésében komoly szerepet vállalt Bíró Lajos, Cs. Szabó László, Mikes György, Szabó Zoltán és Vajda Albert is. Ez még fokozottabb megfigyelést eredményezett, amit az MSZMP Politikai Bizottsága 1958. július 29-i ülésére beterjesztett jelentés mutat be a leghitelesebben. Az ebben megfogalmazottak alapján az emigránsokra az új írói emigráció a legveszedelmesebb. Nevesítődik a jelentésben a MISZK mellett a müncheni *Látóhatár*, a londoni *Irodalmi Újság* és az oxfordi *Eszmélet* káros ideológiai hatása. Az egyik ügynöki jelentésben az olvasható, hogy háttérből a magyar állambiztonsági szervek vásárolják fel a *Látóhatárt*¹³. Ennek a folyóiratnak a megfigyelése kiemelt helyet foglalt el a magyarországi titkosszolgálat munkájában. Nagy erővel folyt a *Látóhatár* megfigyelése, valamint a szerkesztőségben és a közelében az ügynökhálózat kiépítése, amelyhez semmi sem bizonyult drágának a magyar szervek számára.

Cs. Szabó László vezető szerepet vállalt az 1965 nyarán Londonban megalakult Szepsi Csombor Márton Irodalmi Körben, ezáltal Cs. Szabó László személye is fontossá vált az állambiztonságiak számára, s Kutasi Kovács Lajos „Denoix” fedőnevű ügynökként jelentett az idős íróról. Czigány Lóránt elnökölt, és Szabó Zoltán, Siklós István, valamint Sárközi Mátyás voltak a vezetőség tagjai. A Szepsi Csombor Kör vendégeinek, különösképpen a Magyarországról érkező meghívottaknak az előadásai nemcsak a tagság és a meghívott hallgatóság, hanem a Kádár-rendszer titkosszolgálatának ügynökei részéről is jelentős érdeklődésre tartottak számot. A jelentés részletesen kitér arra, hogy a fellépő előadók „nyíltan is kifejezésre juttatják a Magyar Népköztársaság ellenes érzelmeiket”¹⁴. A szervezetekbe beépült ügynökök bomlasztási módszere¹⁵ az egyes emigránsvezetők lejárata és a szervezeten belüli ellentétek szítása volt.

(*Politikai emigráció*) A politikai emigráció nem egy titkos összeesküvés révén jött létre, ahogy a magyarországi rákosista és kádárista emigrációellenes propaganda igyekezett bemutatni. Az 1945 és 1949 között végbement hatalmi harc – „szalámitaktika”, politikai kiszorítások, egzisztenciális ellehetetlenítések – miatt keletkezett, amelynek két jelentős csoportja létezik: az 1947-es (1945 utáni) és az 1956-os kivándorlási hullám.

1946-tól elkezdődött annak az emigrációs hullámnak a Nyugat-Európába érkezése, amely túllépte az 1945-ös rohamot is. Nagy Ferenc miniszterelnök után, Varga Béla, a nemzetgyűlés elnöke, Sulyok Dezső, a Szabadságpárt elnöke, Pfeiffer Zoltán,

a Függetlenségi Párt elnöke, Peyer Károly, a Szociáldemokrata Párt¹⁶ elnöke, Kovács Imre, a Nemzeti Parasztpárt főtitkára és többek között több országba delegált diplomata – pl. ankarai, berni, bécsi, brüsszeli, párizsi, prágai és római követe – nem tért vissza Magyarországra. Ez a politikai közeg 1947. november 15-én megalapította a Magyar Nemzeti Bizottmányt (Hungarian National Council), melynek az elnyomott magyar nép szabad világban való politikai képviselése volt a célja. Politikai súlyában meglehetősen erős volt ez a második emigrációs hullám, éppen ezért a magyarországi államvédelmi szerveknek a nyugati magyar emigrációt megfigyelő szerepe egyik fő feladatává vált. Az 1947 utáni politikai emigrációs csoport¹⁷ egy része egységes volt abban, hogy a kommunista egyeduralomtól ugyanúgy, mint a háború előtti és alatti kormányzati rendszertől is elhatárolódott, ezáltal politikai feszültség alakult ki az őket megelőző emigrációs hullámmal. Az ilyen ellentétek viszályokat, ellentéteket és szervezeti szakadásokat idéztek elő, ami végigkísérte az emigrációs időszakot. Ezeket az ellentéteket használták ki a magyar államvédelmi szervek (ld. Látóhatár körüli belső ellentéteket és szakadást 1958-ban), hogy bomlaszthassák az emigráns szervezeteket. Az 1956 után érkezők – fiatalos lendülettel – új szervezeteket hoztak létre, és több emigráns közösség vezetését vették át.

A politikai emigrációt elsősorban történelmi és társadalmi jelenségeként érdemes bemutatni. Lexikoncikk meghatározásai alapján azt a személyt nevezzük *emigránsnak*, aki politikai okok miatt hagyta el hazáját. A politikai jelző használata mint tudatos hozzáadás annak ellenére indokolt, hogy akikre vonatkozott, azok a legtöbb esetben *külföldön élő magyaroknak* vallották magukat. A *diaszpóra* mibenlétének lényege az volt, hogy a tagjai földrajzi tartózkodási helyet találtak maguknak, s a további élethelyzetük már nem az óhazához, hanem a befogadó országhoz kötötte őket. Rokonaikon keresztül vagy emlékeik révén továbbra is érzelmileg kapcsolódtak hazájukhoz, sőt – akár rendszeres – érintkezésben is maradtak a „szülőfölddel”, ám nem cselekedhettek úgy, mint a politikai emigránsok, ugyanis az anyaország életébe közvetlenül vagy politikailag már nem avatkozhattak bele. Emiatt a politikai emigráció tagjai nem asszimilálódtak. A befogadó országhoz való tartozásukat átmenetinek tekintették, vagyis a hazába való visszatérést tartották szem előtt, a beilleszkedés mégis elkerülhetetlen maradt az új társadalmakban. A politikai emigrációnak is meg kellett élnie azt, hogy az új környezetbe való beilleszkedés szinte észrevétlenül történt. A távolabbi célok elérése érdekében külső társadalmi és politikai kapcsolatok építése vált feladatukká.

(A hálózat hálója: a Magyarok Világszövetsége [MVSZ]) Az állambiztonsági szolgálatok egyik fontos tevékenységi körét segítette az MVSZ, amelynek egyik fő feladata „az emigrációban élő értelmiséggel való kapcsolatok ápolása”¹⁸ volt. A külföldön élő magyarsággal több hazai állami intézmény állt kapcsolatban, ezek az összeköttetések kiemelkedően jelentősek voltak a tudományos és kulturális intézményeken belül. Az anyanyelv-ápolási mozgalom mesterségesen gerjesztett keretei biztosították az MVSZ számára az a teret, amely lehetővé tette jó néhány emigráns értelmiségi körrel való kapcsolatba kerülését. Az 1956-os menekültek gyermekei a hatvanas évek második felére és a hetvenes évekre lettek iskoláskorúak, vagyis a magyar nyelv megőrzése ekkor került előtérbe. Ezért vált fontossá az 1970-ben megrendezésre kerülő első Anyanyelvi Konferencia. „E rendezvényünk – írja Szűts Pál, az MVSZ főtitkárhelyettese – addig nem látott mértékben polarizálta az emigrációt”¹⁹. Az idézett tanulmány nem tér ki ennek a magyarázatára, ám nyilvánvaló az emigráció másik felének a felháborodása azokkal szemben, akik keresték a kapcsolatot a szocialista Magyarországgal. Ugyanilyen hozzáállást mutatott a nyelv-ápolói mozgalom ravasz ötletén alapuló nyári táborozási rendszer,

ahol magyar nyelvet tanulhattak a disszidensek és kisebb részben az emigránsok gyerekei vagy unokái, akik már alig vagy egyáltalán nem beszélték felmenőik anyanyelvét. Ilyen nyári nyelvi és kulturális (később zenei és néptánc-) tanfolyam, tábór és kollégium működött korcsoportonkénti megoszlásban: Debrecenben, Sárospatakon, Baján, a Balatonnál. Az oktatáshoz mintatankönyvek és kísérleti kiadványok jelentek meg. Még olyan rendszert is kialakított a hatalom az MVSZ javaslatára, hogy „az illetékes állami szervek hozzájárultak ahhoz, hogy azok a nagyszülők, akik unokáik tanítása, nevelése végett kívánnak hosszabb időt külföldön tölteni, az eddigi három hónap helyett három évig kapják megszakítás nélkül a nyugdíjukat. A kezdeményezés sikerét mutatja, hogy egy év alatt mintegy ezer nagyszülő élt ezzel a lehetőséggel.”²⁰

Tálcán szállították a magyar állambiztonsági szervek számára a megfigyelési alanyokat azzal a munkával, amelyet az MVSZ irányításával az Anyanyelvi Konferencia is kifejtett. Nagy erővel és szinte korlátlan állami támogatással építették a kapcsolatokat az emigrációs szervezetekkel és csoportokkal, vagyis ezáltal eljutottak az emigráns humán értelmiségi körök egy részéhez. A gyerekeiken vagy unokáikon keresztül még azokhoz is elért a megfigyelés keze, akik nem kapcsolódtak az emigráció intézményrendszeréhez, mert elszigetelten éltek, és nem csatlakoztak magyar körökhöz, vagy csak alkalomszerű tagjai voltak valamelyik civil szervezetnek. A már nem anyanyelvi környezetben iskolázott nemzedék számára is fontossá vált az anyanyelv megőrzése és ápolása, ezért a nyelvápoló mozgalmon keresztül, Lőrincze Lajos irányításával mindez magasztos igyekezetű fejlődött.

(Az MVSZ propagandaujságja és főszerkesztője) Az MVSZ a Kádár-féle rendszer évtizedei alatt a kommunista diktatúra belügyének egyik külügyi szerve, ami nemcsak szójáték, hanem valóság. Mint ilyen ugyanis a rezsím mindenkori érdekeit szolgálta, hogy a nyugati magyarsághoz minden eszközzel hozzáférjen: kémkedéssel, lehallgatással, titkos megfigyeléssel, beszerzéssel, dezinformációs és propagandakampánnyal. Politikai befolyását megőrizte a rendszerváltásig – „és még azon is túl”²¹? – az MVSZ adminisztratív hatáskörébe tartozó Anyanyelvi Konferenciára (AK) is kiterjedt. Az AK előretolt helyőrség volt, amely a kultúra külföldi szervezését és szakmai képzéseket hivatott segíteni, ám ezeken keresztül máshol is hatékonyan működött. Olyan közös szakmai munkára nyílt „hivatalosan” lehetőség, mint az AK tankönyveinek összeállítása, ami látótérbe hozta azokat a nyugati tanárokat, történészeket és egyéb szakembereket, akiket ezekbe a közös munkákba be lehetett vonni. Ennek kapcsán elkezdődött a szellemi cserekereskedelem, vagyis egyes alkotók megjelenhettek nyugati sajtótermékekben. Elkezdődött a közös és kölcsönös konferenciákra járás is, amit hivatalosan *párbeszédnek* neveztek itthon az elvtársak és a külföldön beszervezettek, vagy a naiv jóakarátú emigránsok, akik azt hitték, hogy elkezdődött valamiféle mozgás a vasfüggöny mögött élők és közöttük, akik elszigetelten emigrációban éltek. A kölcsönösen összeállított taneszközök voltak a meggyőző erejű tények az emigránsok számára, ugyanis a rendszer nem tett bele ideológiai vagy politikai propagandaanyagot, nem is tehetett bele, mert elijesztette volna a nyugati magyarokat, viszont azzal hitelesítette az AK-t, hogy engedélyezte a kommunista cenzúra által tankönyvekből és mindenhol kitiltott alkotók egy-egy művének szerepeltetését. Ilyenek voltak a határon túli írók és költők vagy egyes 1945 előtti szerzők alkotásai, s ezek lettek azok a kedvezmények, amelyeket a rendszer tudatosan hozott meg. Az MVSZ fő sajtóorgánuma a kéthetente megjelenő *Magyar Hírek* című folyóirat volt, amelyet rendszeresen több ezer nyugati magyar családnak postáztak, s ehhez komoly címlistával kellett rendelkezniük. A legtöbben – a nyugati

magyarok közül – átláttak az akción, ugyanis „hazacsalogató újság”-nak gúnyolták a *Magyar Híreket*, amely kifejezetten külföldi terjesztésre készült. Annyi történelmi ismerete és politikai érzéke a legtöbb hazáját elhagyó magyarnak volt (némelyeknek nem!), hogy nem dőlt be a propagandának, mert amíg Magyarországon az 1956-os forradalmat szovjet segítséggel megsemmisítő Kádár-kormánynak folyt a megtorló hadjárata, és kivégezték a forradalom résztvevőit, addig az MVSZ által „legyártott” *Magyar Hírek* szép, fotókkal illusztrált újságban csalogatta haza a külföldön élő magyarokat. Azt kívánták elfogadtatni, hogy a szovjet tankok által a Kossuth téren és utána végrehajtott tömeggyilkosság csak afféle testvéri segítségnyújtás volt ahhoz, hogy helyreállhasson a rend, Nagy Imre és társai pedig *elnyerték a jogi* büntetésüket, és most már nyugodtan hazajöhet mindenki, aki elhagyta az országot. Azt gondolták a kommunisták, hogy orwelli propagandaanyagokat terjesztve haza lehet csalogatni több ezer vagy százezer magyart, és majd vidáman együtt építik tovább a szocializmust.

Szántó Miklós volt az a kiszemelt elvtárs, akire a párt – és az elhárítás – 1960-tól huszonöt éven át nyugodt szívvel rábízta az MVSZ lapjának, a *Magyar Híreknek* a főszerkesztését, aki ezzel egy időben az MTA Filozófiai Intézetének volt oszlopos tagja mint szociológus, ugyanis még a Lenin Intézetben, 1955-ben filozófia aspiráns lett. Mesterségesen pártvonalon építették föl, hogy az emigrációs politika megbízott szakértője lehessen, legalábbis annak tekintették, aki jó pár tanulmánnyal szolgálta a rendszert, amelyek kötetekben is megjelentek, ám ezek az írások teljesen torz szemléletet tükröznek. Érdemes erről megemlékeznünk, mert képet nyújt az ún. Kádár-féle konszolidációnak az emigrációról alkotott és hivatalosan is képviselt szemléletéről. Szántó a *Magyarok Amerikában* című, 1984-ben megjelent könyvében olvashatjuk: „Elkapta őket a forgószél, és csak az emigráns gyűjtőhelyek priccsein ocsúdtak föl. Többségüknek valóságos ellentétük a népi rendszerrel nem volt. A börtönök felnyitása lehetővé tette az ellenforradalmi tevékenység miatt elítéltek, kémekek, szabotázsakciók tettesei külföldre menekülését. A közönséges bűncselekményt elkövetett elítéltek is kiszöktek, a nyugati alvilág utánpótlást kapott. Többségük azonban egyszerűen csak jólétet akart, magas életszínvonalat, lakást, kocsit, utazási lehetőséget. A szerzés, az anyagi javak, a dollár került az értékhierarchia csúcsára. Az öreg amerikások megütözve látták az újonnan érkezettek mohóságát, a könnyelműséget. Az ötvenhatosok magyarságtudata elmosódottabb, apolitikusabb, a rendszer-iránt közömbösebb, de lojálisabb és ugyanakkor üresebb is. Az ötvenhatosok csoportja nem klasszikus értelemben vett politikai menekültekből áll [...] zömében az akkori pillanatnyi helyzetet kihasználó kalandozó tömeg. Táborokban éltek hetekig: egyenként és tömeggyűléseken is »megdolgozták« őket. Hivatásos politikusok magyarították el nekik, saját verzióik szerint mi történt október 23-a és menekülésük napja közt”²². Még huszonnyolc évvel a forradalom után is fontos volt az ’56-os menekültek ideológiai alapon történő megbélyegzése, sőt lejárata. Ennek az volt a legdurvább megnyilvánulása, amely Szántó írásaiban is megfigyelhető, amikor több alkalommal is – „lebörtöntöltelkezte” az országot elhagyókat. A többiekéről pedig azt írta, szintén hamis képet rajzolva az 1988-ban kiadott *Magyarnak lenni – Nyugaton* című munkájában: „a magyar emigránsok százazreinek elenyésző kisebbsége az, akiknél az elsődlegesen a szocializmussal szemben ellenséges politikai tényezők munkálkodtak, túlnyomó többségüket a nyomor hajtotta ki vagy privát okok, meg a kaland, a kíváncsiság.”²³ Úgy állítja be, mintha kalandvágyból mentek volna el az „ötvenhatosok”. Szántó kommunista szemléletének semmi köze nincs a valósághoz, csak a propaganda szócsöveként működött. Ha Borbándi Gyula²⁴ és Várdy Béla²⁵ idevonatkozó, mára közismert történeti alapmunkáira gondolunk,

akkor már ezek is ellenszerek és objektív, tényadatolt szakmunkák, viszont Szántó tanulmányai azért tanulságosak, mert ezekből nyomon követhető a Kádár-rendszer nyugati emigrációval szemben kialakított szemlélete.

(*Kik kerültek még az állambiztonság látóterébe a '70-es és '80-as években?*) A művészek (zenész, festő, író, irodalmár stb.) esetében más volt a helyzet, ugyanis az MVSZ azt a ravasz megoldást választotta, hogy kiállítások, hangversenyek, könyvbemutatók vagy író- és olvasótalálkozók szervezését ajánlotta fel, amit az alkotók többsége előbb vagy utóbb elfogadott. Egy idő után sokkal szélesebb körben próbálták propagálni a rendszer nyitottságát, valamint a titkosszolgálat felé újabb csatornát nyitottak azzal, hogy az emigráns gazdasági élet szereplőit is bevonították, amikor az MVSZ sikeres találkozót szervezett a Magyar Kereskedelmi Kamarával közösen az Egyesült Államokban élő magyar származású üzletemberek számára. Ugyanilyen szerveződések voltak az orvos-, közgazdász-, könyvtáros- és lelkésztalálkozók. 1982-ben került sor a Múcsarnokban a „Tisztelet a szülőföldnek” elnevezésű kiállítás megrendezésére, amelyre „283 külföldön élő magyar képzőművész küldte el a művészetét reprezentáló alkotásait”²⁶. Közel 110 ezer látogatót tekintette meg az alkotásokat, kimutatva az állami elköteleződést és pozitív hozzáállást a külföldön élő magyar származású művészek iránt, s az állam festményeket vásárolt állami intézmények számára. Minden résztvevő amiatt az egyszerű lélektani tényező miatt lépte át a határt, hogy a művészek számára a legtöbbet jelenti a barátok, ismerősök, családtagok és nemzedéki alkotótársak véleménye, úgymond a „hazai” elismerés. Az irodalom szereplőire ez még inkább vonatkozott, hiszen egy külföldön élő magyar író, költő és irodalmár művei nem jutottak el annyi olvasóhoz, mint itthon. Ezzel együtt elkezdődött az eleinte folyóiratokban megjelenő szellemi hazalátogatás, amit önálló kötetek megjelenése követett. Nagyon taktikusan az MVSZ jogi tanácsadó és kereső szolgálatot hozott létre, amit humánus célokra hivatkozva működtettek, hogy jogi (pl. kiutazással, rokonkeresési vagy hazatelepüléssel kapcsolatos) problémáikkal foglalkozhassanak. A naiv állampolgárok és a külföldön élő magyar származásúak beadványairól szigorú állambiztonsági jelentések készültek.

JEGYZETEK

- 1 Baráth Magdolna: *Támogatni vagy bomlasztani? Adalékok a magyar hivatalos szervek emigrációs politikájának változásához*, Betekintő, 2011. 3. sz. (http://www.betekinto.hu/2011_3_barath)
- 2 Farkas Vladimir (1925–2002) államvédelmi alezredes, az ÁVH egyik vezetője. Péter Gábor bizalmasaként fejlesztette és építette ki az ÁVO, később az ÁVH technikai eszköztárát. Megbízást kapott az ÁVH határon túli politikai felderítésének, a Hírszerző Főosztálynak a megszervezésére is.
- 3 Farkas Vladimir: *Nincs mentség, az ÁVH alezredese voltam*, Bp., Interart Stúdió, 1990, 291. o.
- 4 1954. október 23-i 15. számú parancs.
- 5 MOL XIX-B-1-az 90-2556/54. o.
- 6 Jó példa erre Hankiss Ágnes feldolgozása: *Kéthly Anna lejárata, a kommunista állambiztonság eszköztára*, Bp., Hamvas Intézet, 2013.
- 7 Az állambiztonság 1956 után kezdett alaposan és átfogóan foglalkozni az irodalmi emigráció helyzetével.
- 8 Rainer M. János: *Esetek a magyar hírszerzés történetéből 1957–1967*, Rubicon, 2002, 5–6. sz., 57. o.
- 9 Szőnyi Tamás: *Titkos írás, Állambiztonsági Szolgálat és irodalmi élet 1956–1990*, I–II. kötet, Bp., Noran Kiadó, 2012, 1001. o.
- 10 ÁBTL 3.2.6.8-013/II.129. Londoni Rezydentúra, Információs összefoglaló jelentés: 1957. május 28-án.
- 11 ÁBTL 3.2.5.O-8-049 I. 111. A kulturális emigrációs szervezetei, Párizs, 1959. február 6.
- 12 Szőnyi: i. m. 819. o.
- 13 ÁBTL 3.2.5. O-8-049 I. 85-86. II/5-e alosztály, Budapest, 1958. június 10.
- 14 ÁBTL 3.2.5. O-8-002/7 179. o.

- 15 Baráth Magdolna: *Támogatni vagy bomlasztani?* Betekintő, 2011. 3. sz.
- 16 Kéthly Anna (1889–1976) már időskorában, 4 év börtön után csak 1956-ban hagyhatta el az országot, miután a szovjetek bevonulása egyértelművé vált, hiszen újabb börtönbüntetés vagy kivégzés várta volna, mivel a Nagy Imre-kormányban államminiszterséget vállalt.
- 17 Ebbe az emigrációs hullámba tartozik a polgári és földbirtokos réteg, sőt az arisztokrácia egy része is, akik ekkor távoztak, ugyanis a földbirtokok, ingatlanok és ingóságok államosítása is bekövetkezett. Megfigyelésük ugyanúgy napirenden volt, mint az itthon maradt internált, kitelepített és bebörtönzött családtagjaiké. Ennek a rétegnek zsarolással vagy egzisztenciális ellehetetlenítés alapján történő ügynöki beszerzése sem volt ritka. (Emiatt megdöbbentő és káros volna, ha a rendszerváltás óta különböző politikai erők által lebegtetett ügynöklista minden előzetes ismeret és magyarázat nélkül nyilvánosság elé kerülne.)
- 18 Szűts Pál: *A Magyarok Világszövetségének tevékenysége és a magyar emigráció*, Külpolitika, 1985, 4. sz., 189. o.
- 19 Uo.
- 20 Szűts, i. m. 189–190. o.
- 21 Presser Gábor és Szeveanovity Dusán írta, hangszerelte, 1994-ben Hevesi Tamás énekelte: „Ezt egy életen át kell játszani és még azon is túl...” – ugyanis a hivatalosan beépített és önkéntes ügynökök a rendszerváltás után is „helyben” maradtak az AK-ban és az emigráns szervezetekben is, ugyanúgy mint 1956 után is.
- 22 Szántó Miklós: *Magyarok Amerikában*, Bp., Gondolat Kiadó, 1984, 129–139. o.
- 23 Szántó Miklós: *Magyarnak lenni – Nyugaton*, Bp., Gondolat Kiadó, 1988, 11–13. o.
- 24 Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem (EPMSZ), Bern 1985; Uő: *Emigráció és Magyarország 1985–1995*, EPMSZ, Basel–Bp., 1996.
- 25 Várdy Béla: *Magyarok az Újvilágban*, Bp., Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, 2000.
- 26 Szűts, i. m. 190. o.

